

ARAŞTIRMALAR / Researches

Ankara'da Bir Derneğe Kayıtlı Görme Engelli Kadınlara Yönelik Şiddetin Değerlendirilmesi

Evaluation of Violence Exposure Among Visually Handicapped Women Registered to an Association in Ankara

Ebru ÇAYIR¹, Funda SEVENCAN², Şevkat BAHAR ÖZVARIŞ³

ÖZET

Kadınlara yönelik aile içi şiddet temel insan hakları ve özgürlüklerin ihlali olup kadınlarla erkekler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu ortaya çıkan önemli bir halk sağlığı sorunudur. Bu sorun özel alanda meydana geldiği için çoğu zaman gizli tutulmakta, boyutlarının tespiti son derece güç olmaktadır. Günümüzde kadına yönelik şiddeti konu alan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu gerekçeyle, bu çalışmada engelli kadına yönelik şiddetin boyutunu ve bu şiddeti etkileyen bazı faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Tanımlayıcı tipte olan bu çalışma, Ankara ilinde "Altı Nokta Körler Derneği" merkezine kayıtlı olan engelli kadınlar ile gerçekleştirilmiştir. Dernek aracılığı ile ulaşılabilen 94 görme engelli kadın çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada evli, boşanmış ya da eşi ölmüş engelli kadınlara fiziksel ve fiziksel olmayan şiddetin yoğunluğunu ölçen "Eş İstismarı İndeksi" uygulanmıştır. Katılımcıların %55,3'ü 36 yaş üzerindedir, %46,8'i lise mezunu, %31,9'u ise evlidir. Engelli kadınların %11,7'si aile üyeleri, eşleri veya diğer kişiler tarafından şiddete maruz kaldığını, en sık karşılaşılan şiddet türünün ise fiziksel şiddet olduğunu ifade etmişlerdir. Şiddete uğrayan 11 kadından sekizi eşi tarafından şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Eş İstismarı İndeksi sonuçlarına göre eş şiddetine maruz kalan kadınların tamamı fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet açısından kesme değerlerinin üzerinde puan almışlardır. Araştırmaya dahil edilen evli, boşanmış veya eşi ölmüş görme engelli kadınların yaşlarına, öğrenim durumlarına, çalışma durumlarına ve engellilik sürelerine göre fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. 36 yaş üstü katılımcıların fiziksel şiddet puanları, 36 yaş ve altı katılımcıların fiziksel şiddet puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,03$).

Sonuç olarak, sınırlı sayıda çalışma olan "engelli kadına yönelik şiddet" konusunda geniş kapsamlı ve daha büyük gruplar üzerinde yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun, engelli kadınların ve eşlerinin şiddete yönelik farkındalıklarını artıracak müdahale çalışmalarının yapılması uygun olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Engelli Kadın, Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet, Eş Şiddeti

SUMMARY

Domestic violence against women is the violation of human rights and freedom and it's an important public health problem that emerges as a result of unequal power relations between men and women. Because this problem occurs in private life, it is commonly kept secret and the size of the problem is extremely difficult to detect. Today there are many studies about "violence against women" but the number of the studies about "violence against disabled women" is limited. By this reason, our study aims to identify the size of the violence against disabled women and the factors affecting violence. This descriptive study was conducted with the women enrolled in the center of "Six Dots Foundation for the Blinds" at the city of Ankara. Accessible via foundation, 94 visually impaired women were included in the research. "Index of Spouse Abuse" is used to measure the intensity of non-physical and physical violence against married, divorced or widowed disabled women. Fifty five point three percent of the participants are over the age of thirty six, forty six point eight percent is high school graduate and thirty one point nine percent is married. 11.7 % of the disabled women have been exposed to violence by the family members, spouses or other persons and they stated physical violence as the most common type of violence. Eight of eleven women exposed to violence stated that the perpetrator was their husband. According to the results of the "Index of Spouse Abuse", all women have value over the cut off point in terms of both non-physical and physical violence. The mean scores of non-physical and physical violence did not reveal a statistically significant difference according to the age, educational status, working status and disability duration among married, divorced or having deceased spouse women. Physical violence scores of participants over 36 years were higher than the physical violence scores of participants at the age of 36 and below and the difference was statistically significant ($p=0,03$).

In conclusion, there are limited number of studies about "violence against disabled women" and comprehensive studies had to be done on large groups. Planning interventions that will increase the awareness of society, disabled women and their partners about violence will be appropriate.

Key Words: Handicapped, handicapped woman, violence, violence against woman, spousal violence

1.Arş. Gör. Dr. Hacettepe Üniv. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

2.Uzm. Dr., Bodrum Toplum Sağlığı Merkezi

3.Prof. Dr., Hacettepe Üniv. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, kadınlara yönelik şiddeti, "ister kamusal isterse özel yaşamda meydana

gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” şeklinde tanımlanmaktadır. Kadınlara yönelik aile içi şiddet temel insan hakları ve özgürlüklerin ihlali olup kadınlarla erkekler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu ortaya çıkan önemli bir halk sağlığı sorunudur. Bu sorun özel alanda meydana geldiği için çoğu zaman gizli tutulmakta, boyutlarının tespiti son derece güç olmaktadır (1).

Bu alanda yapılan birçok çalışmaya rağmen hala önemli bir kadın sağlığı sorunu olmayı sürdüren şiddet, kadınlar içinde özel bir grup olan engelliler açısından irdelendiğinde, bu grubun şiddetin her türüne karşı daha duyarlı konumda olduğu görülmektedir. Engelli, genç ve işsiz olmak kadını şiddete karşı daha duyarlı hale getirmektedir (2). Engelli kadınlar, hem engelli hem de kadın olmalarına bağlı olarak farklı boyutlarda ve iki misli şiddete maruz kalmaktadırlar (3). Konuyla ilgili diğer ülkelerde yapılmış çalışmalar, istismar edilme ve şiddete uğramanın engelli kadınlarda, toplumun geri kalanına kıyasla % 50 daha fazla görüldüğünü ortaya koymaktadır (4).

Engellilik ve kadın olmayla ilgili kalıp yargılar (kadınların duygusal, bağımlı, korunmaya muhtaç vb. olarak algılanması, engellilerin yetersiz, başarısız, sağlıksız, yardıma muhtaç olarak kabul edilmesi vb.) engelli kadınların yaşadığı ayrımcılığı pekiştirmektedir. Çalışmalar, engelli kadınların, herhangi bir engeli olmayan kadınlara kıyasla daha çok ve daha uzun süre şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir (5-10). Engelli kadınlar, en çok eşleri tarafından şiddete maruz kalmakla birlikte, bakıcılar, sağlık hizmeti verenler gibi farklı grupların uyguladığı şiddete maruz kalma riski altındadırlar (9,11).

Görme engelli kadınlar da hayatın her alanında çeşitli şiddet türlerine maruz kalmaktadırlar. Özellikle kendisine bakım veren kişi/kişilere bağımlılığı yüksek olan bireylerde bu risk daha belirgindir (12).

Günümüzde kadına yönelik şiddeti konu alan birçok çalışma varken, engelli kadına yönelik şiddeti konu alan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu

çalışmanın amacı, görme engelli kadınların maruz kaldığı şiddetin boyutunu ve şiddeti etkileyen bazı faktörleri değerlendirmektir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Tanımlayıcı tipte olan çalışma, 2009 yılı Mart ayında, Ankara ilinde “Altı Nokta Körler Derneği” merkezine kayıtlı olan görme engelli kadınlar ile gerçekleştirilmiştir. Derneğe ulaşabilen engelli kadınlara yüz yüze görüşme tekniği ile ulaşamayan kadınlara ise telefon aracılığı ile anket uygulanmıştır. Derneğe kayıtlı 308 görme engelli kadından, ulaşılabilen 94 kadın araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcılardan sözel onamları alınmıştır. Çalışmada engelli kadınların bazı sosyodemografik özelliklerine ve maruz kaldıkları şiddete yönelik bir anket kullanılmıştır. Bu ankete ek olarak , evli, boşanmış ya da eşi ölmüş katılımcılara, fiziksel ve fiziksel olmayan şiddetin yoğunluğunu ölçen 30 soruluk “Eş İstismarı İndeksi” uygulanmıştır. 1981 yılında Hudson ve McIntosh tarafından geliştirilmiş olan “Eş İstismarı İndeksi”nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 1989 yılında Arıkan ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (13). Araştırmada %95'in üzerinde güvenilirlik sağlanmıştır.

30 maddeden oluşan indeks fiziksel ve fiziksel olmayan şiddetin yoğunluğunu ölçmektedir. Ölçekte her bir madde ile ilgili “asla”, “nadiren”, “ara sıra”, “sık sık”, “çok sık” seçenekleri bulunmakta ve her birine 1 ile 5 puan arasında puan verilmektedir. Daha sonra şiddetin derecesine göre katsayılar aracılığı ile fiziksel ve fiziksel olmayan şiddetin puanları hesaplanmaktadır. Kadının kocasından gördüğü fiziksel ve fiziksel olmayan şiddetle ilgili puanlar 0-100 arasında değişmektedir. Puanlar hesaplanırken önce her bir önermeye 1-5 arasından verilen değerle her önermenin kendi katsayısı çarpılarak bir p değeri hesaplanır (p=önerme katsayısı × önermeye verilen değer). Sonra tüm önerme katsayıları toplanarak minimum toplam puan elde edilir. Toplam şiddet puanı= (Tüm p değerleri toplamı – minimum değer)×100/ (minimum değer×4) olarak hesaplanır. Fiziksel şiddet puanı=(fiziksel şiddetle ilgili önermelerin p değerleri toplamı /682-1)×25 olarak, fiziksel olmayan şiddet puanı=(fiziksel olmayan şiddetle ilgili önermelerin p değerleri toplamı/387-1)×25

Tablo 1:Katılımcıların bazı sosyodemografik özellikleri ve engellilik sürelerinin dağılımı

	Sayı	Yüzde
Yaş (n=94)		
18-29	30	31,9
30-39	32	34,0
40-49	21	22,3
50-59	6	6,4
≥60	5	5,3
<i>Ortalama±ss =36,1±11,2 Min-max=18-66</i>		
Öğrenim durumu (n=94)		
Okur- yazar değil	1	1,1
Okur- yazar	1	1,1
İlkokul Mezunu	7	7,4
Ortaokul Mezunu	16	17,0
Lise Mezunu	44	46,8
Üniv./Yüksekokul Mezunu	25	26,6
Medeni durum (n=94)		
Bekar	50	53,2
Evli	30	31,9
Eşinden ayrılmış, boşanmış	10	10,6
Eşi ölmüş	4	4,3
Çalışma Durumu (n=93)*		
Evet	41	44,1
Hayır	52	55,9
Engellilik süresi (n=94)		
Doğuştan	79	84,0
Sonradan	15	16,0

* Katılımcılardan biri bu soruya cevap vermemiştir.

olarak hesaplanır. Düşük puanlar şiddetin yokluğunu gösterirken;yüksek puanlar yoğun düzeyde şiddetin varlığına işaret etmektedir. Fiziksel şiddet için 10, fiziksel olmayan şiddet için 25 kesme değerleri olarak verilmiştir (13). Veriler SPSS 15.0 istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Analizlerde yüzde dağılımları ve ortalamalar arası farkın anlamlılık testi (Mann-Whitney U) kullanılmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların bazı sosyodemografik özellikleri ve engellilik sürelerinin dağılımı Tablo 1'de görülmektedir. Araştırmaya katılan görme engelli kadınların yaş ortalaması 36,1±11,2 yıldır. % 32 ile katılımcıların çoğunluğu 30-39 yaş grubundadır. Yüzde 46,8'i lise mezunu, % 26,6'sı ise üniversite ve yüksekokul mezunudur. % 53,2'si bekar olan katılımcıların % 44,1'i gelir getiren bir işte çalışmaktadır. Ne kadar süredir engelli olduklarına bakıldığında,% 84 ile büyük bir kısmının doğuştan engelli olduğu bulunmuştur (Tablo 1).

Yaşamı boyunca herhangi bir şiddete maruz kaldığını belirten 11 katılımcı fiziksel (7 katılımcı), duygusal (3 katılımcı) ve ekonomik şiddete (3 katılımcı) maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. En fazla şiddet uygulayan kişi % 42,1 ile şimdiki veya eski eş olurken onu , % 31,6 ile baba, % 21,0 ile kardeş ve % 5,3 ile anne izlemektedir (Tablo 2).

Halen evli olan 30 katılımcıdan 2'si eşi tarafından şiddete maruz kaldığını ifade etmektedir. Şiddet uygulayan eşlerin bazı sosyodemografik özelliklerine ve engellilik durumlarına bakıldığında, birinin lise mezunu olduğu ve halen çalışmakta olduğu, diğer eşin ise ilkökul mezunu olduğu ve çalışmadığı görülmektedir. Şiddet uyguladığı belirtilen her iki eş de engellidir.

Eş İstismarı İndeksi sonuçlarına göre eş şiddetine maruz kalan kadınların tamamı fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet açısından kesme değerlerinin üzerinde puan almışlardır. Araştırmaya dahil edilen evli, boşanmış veya eşi

Tablo 2: Katılımcıların şiddete maruz kalma durumu ve maruz kaldıkları şiddetin bazı özellikleri

Şiddete maruz kalma durumu (n=94)		
Hayır	83	88,3
Evet	11	11,7
Maruz kalınan şiddet türü* (n=11)		
Fiziksel	7	53,8
Duygusal	3	23,1
Ekonomik	3	23,1
Cinsel	-	-
Şiddeti uygulayan kişi* (n=11)		
Eş, eski eş	8	42,1
Baba	6	31,6
Kardeş	4	21,0
Anne	1	5,3
Akraba, komşu	-	-

*Birden fazla seçenek işaretlenebilmektedir.

ölmüş görme engelli kadınların yaşlarına, öğrenim durumlarına, çalışma durumlarına ve engellilik sürelerine göre fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

36 yaş üstü katılımcıların fiziksel şiddet puanları, 36 yaş ve altı katılımcıların fiziksel şiddet puanlarından daha yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p=0,03). Fiziksel olmayan şiddet puanları ise yaşa göre herhangi bir değişiklik göstermemektedir. Ayrıca öğrenim durumu, çalışma durumu ve engellilik süresi fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet alt başlıklarından alınan puanlarda anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır (Tablo 3).

TARTIŞMA

Çalışmamızda görme engelli kadınlar en fazla eşleri tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda yapılmış diğer çalışmalarda da benzer bulgulara ulaşılmıştır (11,14-16). Görme engelli kadının maruz kaldığı şiddet söz konusu olduğunda arka planda hem engelli kadının kendisine bakım veren kişi (eş ya da başkası) ile arasında kadının aleyhine olan güç ilişkisi, hem de engelli olmayan kadınlarla benzer biçimlerde yaşadıkları toplumsal cinsiyet kaynaklı baskı ve şiddetin olduğu düşünülmelidir (17). Çalışmaya katılan görme engelli kadınların, kendisi de engelli olan eşleri tarafından da şiddete maruz kalmaları, şiddet olgusunun yalnızca engelli olmaya bağlı bağımlılıkla değil,

Tablo 3. Katılımcıların bazı sosyodemografik özelliklerine göre fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet puanlarının dağılımı

	Fiziksel şiddet			Fiziksel olmayan şiddet		
	Ortalama	ss	p	Ortalama	ss	P
Yaş (n=94)						
≤36	21.6	0.6	0.030	25.9	2.3	0.372
>36	22.5	2.9		26.4	3.4	
Öğrenim durumu (n=94)						
Ortaokul ve altı	22.4	2.7	0.440	26.5	4.2	0.250
Lise ve üzeri	22.0	2.2		26.1	2.4	
Çalışma durumu (n=93)						
Evet	22.4	3.2	0.248	26.1	2.6	0.673
Hayır	21.9	1.8		26.4	3.2	
Engellilik süresi (n=94)						
Doğuştan	22.3	2.7	0.130	26.4	3.1	0.698
Sonradan	21.7	0.8		26.0	2.6	

toplumsal cinsiyet ayrımcılığına bağlı sorunlarla da ilgili olduğunu düşündürmektedir.

Katılımcıların % 84'ünün engeli doğuştandır. Görme engeli kadınların şiddete uğrama riskini arttırmaktadır. Fiziksel ve fiziksel olmayan şiddet, görme engeli kadınların önemli bir kısmınca yaşanmaktadır. Görme engeli kadınların da, kendilerine bakım veren kişilerin uyguladığı şiddet açısından duyarlı konumda oldukları bilinmektedir. Şiddet uygulayan kişi yalnızca evde bakım verenlerle sınırlı kalmamakta, ev dışında da taksi şoförü, market çalışanı vb. kişilerce görme engeli kadınlara şiddet uygulanabilmektedir. Görme engeli kadınların maruz kaldığı şiddet tartışılan bir konu olmakla birlikte, ülkemizde bu konuda yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum görme engeli kadınlara ilişkin yeterli veri bulunmamasına ve görme engeli kadınların haklarını savunacak, sorunlarını gündeme getirecek ciddi bir örgütlenmeye gitmemiş olmaları ile ilişkili olabilir (12).

Araştırmaya katılan engeli kadınların büyük bir kısmı lise ve üniversite mezunu olmakla birlikte, % 55,9'u gelir getiren bir işte çalışmamaktadır. Çalışmama durumu, eve ve evde bakım veren kişiye bağımlılığı arttırarak maruz kalınan şiddetin artmasına sebep olabilir. Katılımcılar, kendilerine en çok şiddet uygulayan bireyleri sırasıyla eşleri, babaları ve kardeşleri olarak belirtmişlerdir. Görme engeli kadınlar aile dışı bireylerden çok aile bireylerince şiddete maruz kalmaktadırlar.

Yaşanan şiddete ilişkin bilgi alınırken kullanılan yöntemin önemi büyüktür. Bu anlamda yüz yüze görüşme, kadınların yaşadıkları şiddeti ifade etmelerinin önünde bir engel oluşturmuş olabilir. İleride yapılacak çalışmalarda niteliksel yöntemlerin kullanılması, derinlemesine görüşme gibi tekniklerle daha sağlıklı bilgi elde edilmesi önerilmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü'nün 2008 yılında yaptığı "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" sonuçlarına göre, tüm Türkiye'de kadınların eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından, yaşamının herhangi bir döneminde şiddete maruz kalma sıklığı % 39'dur. Yaşamının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kalma sıklığı ise % 15'tir (18).

2001 yılında Arıkan ve arkadaşlarının 154 görme engeli kadınla gerçekleştirdikleri çalışma, katılımcıların, kendileri gibi görme engeli olan diğer kadınların şiddete uğradıkları kanısında olduklarını ortaya koymuştur. Maruz kalınan şiddet türüne ilişkin görüşlerde, engeli kadınların çoğunlukla sözel/duygusal şiddete (%77,8), ardından fiziksel (%30,1) ve cinsel (%28,8) şiddete maruz kaldıkları görüşü ifade edilmiştir (12). Bu çalışmada ise yaşamı boyunca şiddete maruz kaldığını ifade eden kadınlardan hiçbiri maruz kaldığı şiddet türleri arasında cinsel şiddeti belirtmemiştir. Görme özürü kadınlara en üstte olmak üzere cinsel şiddete maruz kalabilecekleri fakat bunu ifade etmekten kaçındıkları düşünülmektedir (12). Bu durumun çeşitli sebepleri olabilir: Giyinme, tuvalet ihtiyacını karşılama gibi kişisel ihtiyaçlarını gidermek için partnerlerine ya da kendilerine bakım veren kişi/kişilere bağımlı olan görme engeli kadınlar, bu bakımı kaybetmemek adına kendilerine uygulanan şiddete karşı sessiz kalıyor olabilirler (3). Bu durumun, engeli kadınların ankete verdikleri yanıtları da etkilediği düşünülebilir.

Kadın hareketi ve engeli bireylerin haklarını savunan hareket, 20. yüzyılın son dönemlerinde hız kazanan mücadeleler arasında yer almaktadır. Her ikisi de özel alanı politikaya taşımış, kadınların deneyimleri üzerinden cinsiyet ve engellilik kavramlarını yeniden tanımlamıştır (19). Aynı kanallarda ilerleyen bu iki hareket son yıllarda birbirine yaklaşmış, şiddete maruz kalan engeli kadınlar, kadın hareketinin de başlıkları arasına girmiştir. Engeli kadınlara, şiddet türlerine ve şiddete maruz kaldıklarında neler yapabileceklerine ilişkin güçlendirici eğitimler verilmelidir. Ayrıca engeli kadınlara ve ailelerine sağlanacak, ücretsiz ve kolay ulaşılabilecekleri psikolojik destek, ailede yaşanan sorunlarla başa çıkmalarını kolaylaştırmak açısından gereklidir. Engeli kadınlar, yaşadıkları her tür istismar/şiddeti ifade etmek konusunda desteklenmeli, gerekli durumlarda engeli haklarıyla ilgili çalışan kurumlarca hukuki destek de alabilmelidir. Görme engeli kadınlar için istihdam olanaklarının artırılmasına yönelik çabalar, onları sosyal yaşama etkin olarak katılma konusunda güçlendirecek, eve hapsolmalarını engelleyecek ve sağlıklarını olumlu yönde etkileyecektir.

Sınırlı sayıda çalışma olan “görme engelli kadına yönelik şiddet” konusunda geniş kapsamlı ve daha büyük gruplar üzerinde yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun, engelli kadınların ve eşlerinin şiddete yönelik farkındalıklarını artıracak müdahale çalışmalarının yapılması uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

1. “Declaration on the Elimination of Violence against Women”, United Nations <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>, Erişim Tarihi : 14.11.2010
2. Smith, D., Disability, gender and intimate partner violence: Relationships from the Behavioral Risk Factor Surveillance System, *Sexuality and Disability*, 2007, 26(1).
3. Kirsten A. Barrett, Bonnie O'Day, Allison Roche, Barbara Lepidus Carlson, *Intimate Partner Violence, Health Status and Health Care Access among Women with Disabilities*, *Women's Health Issues* 19 (2009) 94–100.
4. Lin Jin-Ding, Lin Lan-Ping, Lin Pei-Ying, Wu Jia-Lin, Li Chien-De, Kuo Fang-Yu, 'Domestic Violence Against People with Disabilities: Prevalance and Trend Analyses', *Research in Developmental Disabilities* 31(2010), 1264-1268.
5. Chenoweth, Lesley, *Violence and women with disabilities — Silence and paradox*. In Sandy Cook & Judith Bessant (Eds.), *Women's encounters with violence — Australian experiences*, 1997, pp. 21–39.
6. Hague, Gill, Thiara, Ravi, & Macgowan, Pauline (2007). *Disabled women and domestic violence: Making the links. Interim Report for Women's Aid Federation of England*, [http://www.bris.ac.uk/sps/downloads](http://www.bris.ac.uk/sps/downloads/FPCW/domvioidisabilityinterim.pdf), FPCW/domvioidisabilityinterim.pdf, 2007, Erişim Tarihi : 20.09.2010.
7. Jansson, Krista, Coleman, Kathryn, Reed, Emma, & Kaiza, Peter, *Homicides, Firearm Offences and Intimate Violence*, Home office statistical bulletin 02/07 (pp. 58–97). London: Home Office.
8. Mirrlees-Black, Catriona, *Domestic violence: Findings from a new British Crime Survey self-completion questionnaire. Home Office research study no. 191*. London: Home Office, 1999.
9. Nosek, Margaret, Young, Mary Ellen, & Rintala, Diana, *Barriers to reproductive health maintenance among women with physical disabilities*. *Journal of Women's Health*, 1995; 4, 505–518.
10. Sobsey, Dick, & Doe, Tanis, *Patterns of sexual abuse and assault*. *Sexuality and Disability*, 1991; 9(3), 243–259.
11. Young, Mary Ellen, Nosek, Margaret, Howland, Carol, Chanpong, Gail, & Rintala, Diana, *Prevalence of abuse of women with physical disabilities*. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 1997; 78(supplement), s34–s38.
12. Arıkan Ç., “Türkiye’de görme özürlü kadınlar ve kadına yönelik şiddet”, *Engelli Kadın ve Sağlık Sempozyumu*, 24 Mart 2009 http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/turkiyede_gorme_ozurlu.pdf Erişim Tarihi : 09.09.2010.
13. Hudson W, McIntosh S. *The index of spouse abuse: two quantifiable dimensions*. *J Marriage Fam* 1981;43:873–88.
14. Collins, K.S., Schoen, C., Joseph, S., Duchon, L., Simantov, E., & Yellowitz, M. *Health concerns across a woman's lifespan: The Commonwealth Fund 1998 Survey of Women's Health*. (1999, May). Available: http://www.cmwf.org/usr_doc/Health_concerns_surveyreport.pdf. Erişim Tarihi : 16 Ekim 2010
15. Martin, S. L., Ray, N., Sotres-Alvarez, D., Kupper, L. L., Moracco, K. E., Dickens, P. A., et al. *Physical and sexual assault of women with disabilities*. *Violence Against Women*, (2006). 12, 823.
16. McFarlane, J., Hughes, R.B., Nosek, M.A., Groff, J.Y., Swedland, N., & Mullen, P.D. *Abuse Assessment Screen-Disability (AASD): Measuring frequency, type, and perpetrator of abuse toward women with physical disabilities*. *Journal of Women's Health & Gender-Based Medicine*, (2001), 10, 861–866.
17. Nixon, Jennifer, 'Domestic Violence and Women with Disabilities : Locating the Issue on the Periphery of Social Movements', *Disability & Society*, 2009, 24 : 1, 77-79.
18. *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Ana Raporu*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara 2009, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/pdf/TKAA2008-AnaRapor.pdf>
19. Mays, Jennifer, *Feminist disability theory: Domestic violence against women with a disability*. *Disability & Society*, 2006, 21(2), 147–158.